

Huiswerk maken en concentratie bij huiswerk

N. M. E. NEUWAHL en
P. H. M. VANDEN BOGAART
*Vakgroep Ontwikkelingspsychologie
Rijksuniversiteit Leiden*

Samenvatting

Bij het onderzoek naar het leerrendement van huiswerk is de vraag of leerlingen het opgegeven huiswerk wel (geconcentreerd) maken grotendeels buiten beschouwing gebleven. Waarschijnlijk mede daardoor levert dat onderzoek geen eenduidig te interpreteren resultaten op. In dit artikel wordt een onderzoek besproken naar de relatie tussen de manier waarop de leerling het huiswerk beleeft, de huiswerksituatie, het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht en het hebben van goede studiegewoonten enerzijds en de mate waarin de leerling het huiswerk (af) maakt en dit geconcentreerd doet anderzijds.

Het blijkt dat veel leerlingen het huiswerk vaak vervelend en 'stom' vinden, dat lang niet alle leerlingen (veel) goede studiegewoonten hebben en dat deze twee variabelen samenhangen met het (af)maken van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken.

1 Inleiding

Sinds 1980 wordt door de vakgroep ontwikkelingspsychologie van de Rijksuniversiteit Leiden onderzoek verricht naar verschillende aspecten van huiswerk. De motivering daarvoor is enerzijds dat in de praktijk van het onderwijs huiswerk problemen oplevert en anderzijds dat er in Nederland nauwelijks onderzoek naar huiswerk en huiswerkmoeilijkheden gedaan is. Voor verdere achtergronden van het onderzoek verwijzen we naar een eerder in dit tijdschrift door ons gepubliceerd artikel (Neuwahl & Van den Bogaart, 1984). Tot nu toe zijn er vijf onderzoeken afgerond: Neuwahl, Van den Bogaart &

Van Veen (1981, 1983^b), Projectgroep 59 (1981), Koens (1983), Frankhuizen & Verhaagen (1983) en Onderzoekspracticum 8 (1984). De gegevens van het laatste onderzoek zijn door ons verder geanalyseerd. De resultaten van deze analyses worden in dit artikel besproken.

2 Probleemstelling

Huiswerk kan om verschillende redenen worden opgegeven (zie: Neuwahl, Van den Bogaart & Van Veen, 1983^a; Neuwahl & Van den Bogaart, 1984). De belangrijkste functie die aan huiswerk wordt toegeschreven is, dat het de leerprestaties van leerlingen kan verhogen. Theorievorming over de invloed van het opgeven van huiswerk op leerprestaties is er nauwelijks. Onderzoek naar deze relatie levert geen eenduidig te interpreteren resultaten op (Neuwahl & Van den Bogaart, 1984). Of het opgeven van huiswerk effect heeft op leerprestaties is waarschijnlijk afhankelijk van bepaalde interveniërende variabelen. Voor de hand liggende variabelen zijn: maakt de leerling het opgegeven huiswerk¹, krijgt de leerling het op tijd af en hoe geconcentreerd wordt het gemaakt. Onderzoek naar dergelijke variabelen is nauwelijks verricht. Bij onderzoek naar het leerrendement van huiswerk is vooral bekeken of het al dan niet opgeven van huiswerk effect heeft op de leerprestaties van leerlingen. In een aantal gevallen is bestudeerd of variaties in de manier van huiswerk opgeven effect hebben op de leerprestaties van leerlingen. In vrijwel geen van de onderzoeken naar het leerrendement van huiswerk is onderzocht of en hoe geconcentreerd het opgegeven huiswerk door de leerlingen is gemaakt (Harris & Sherman, 1974; Smid & Verweij, 1984). Uit een onderzoek van Harris & Sherman (1974) blijkt, dat het (goed) maken van het opgegeven huiswerk een sterke invloed heeft op de mate waarin het huiswerk de leerprestaties van de leerling op korte termijn verhoogt. Voor theorievorming over en het verbeteren van het leerrendement van huiswerk is het van groot belang te weten, welke factoren invloed heb-

ben op het maken en afkrijgen van huiswerk en op de geconcentreerdheid waarmee huiswerk wordt gemaakt. In het onderzoek van Frankhuizen en Verhagen (1983) is geobserveerd tijdens het huiswerk maken van leerlingen, in de onderzoeken van Neuwahl, Van den Bogaart & Van Veen (1981, 1983^b) en dat van Projectgroep 59 (1981) is leerlingen gevraagd oorzaken aan te geven voor concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk. Op basis van de gegevens van deze onderzoeken en op grond van adviezen aan leerlingen, ouders en leerkrachten in boekjes over 'leren studeren' en 'leren huiswerk maken'² vermoeden we, dat de volgende vijf factoren invloed hebben op het maken en afkrijgen van huiswerk en op de geconcentreerdheid waarmee het huiswerk wordt gemaakt:

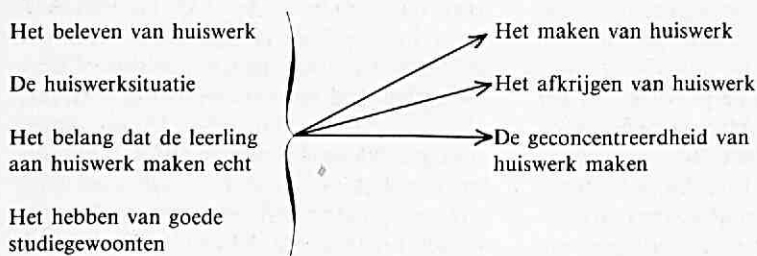
- *De huiswerктаak*: hoe het wordt opgegeven, of het wordt nagekeken, respectievelijk overhoord, de hoeveelheid huiswerk, de aard van de taak e.d.
- *Het beleven van huiswerk*: de mate waarin de leerling het vervelend dan wel leuk vindt huiswerk te maken.
- *De huiswerksituatie*: de plaats, het tijdstip, met of zonder hulp, e.d.
- *Het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht*.
- *Het hebben van goede studiegewoonten*.

De mogelijke invloed van de huiswerктаak op het maken van huiswerk hebben we in een eerder artikel (Neuwahl & Van den Bogaart, 1984) besproken. In dit artikel zullen we ingaan op de overige vier factoren. De veronderstelde invloeden zijn in Figuur 1 weergegeven.

3 Onderzoeksdisegn

Om causale relaties te bestuderen is experimenteel onderzoek de meest aangewezen weg. Het huiswerkonderzoek verkeert nog grotendeels in een exploratief stadium. We hebben daarom voorlopig gekozen voor een onderzoek met behulp van vragenlijsten, waarbij veronderstelde verbanden alleen correlatief onderzocht worden. Het voordeel van een dergelijke aanpak is dat een relatief groot aantal variabelen bestudeerd kan worden. Op grond van de resultaten van zo'n onderzoek kunnen die variabelen die het meest relevant worden geacht, worden geselecteerd voor daarna te verrichten experimenteel onderzoek.

De te onderzoeken variabelen zijn gedefinieerd als (combinaties van) vragen op vragenlijsten. De vragen zijn meervoudige keuzevragen. Over *het beleven van huiswerk* zijn zeven vragen gesteld: wordt het huiswerk (maken) vervelend, stom, leuk, interessant, veel, weinig gevonden en vindt de leerling, dat huiswerk wordt opgegeven waarbij de oplossingsstrategie zelf bedacht moet worden. Over de *huiswerksituatie* zijn zeven vragen gesteld: waar en wanneer wordt huiswerk gemaakt, staat daarbij de radio of TV aan, helpen ouders bij het huiswerk, vragen zij of het af is, overhoren zij het en kijken zij het na. Over *het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht* zijn twee vragen gesteld: vindt de leerling het belangrijk zich in te zetten voor huiswerk en vindt de leerling het erg als het huiswerk maken niet lukt. Over *het hebben van goede studiegewoonten* zijn dertig vragen gesteld. Deze vragen zijn

Figuur 1 Veronderstelde invloeden op maken en afkrijgen van huiswerk en op geconcentreerd huiswerk maken

samengesteld op basis van een selectie van studieadviezen die voorkomen in literatuur over 'leren studeren' en 'leren huiswerk maken'². De studiegewoonten waarover vragen zijn gesteld, hebben betrekking op het zorgen voor goede studiecondities, op het gebruik van 'leertekniken', op het structureren van de huiswerктаak en op het zichzelf belonen. *Het maken en het afkrijgen van huiswerk* komen elk in één item op de vragenlijst aan de orde. *De geconcentreerdheid van huiswerk maken* hebben we geoperationaliseerd als het zonder veel moeilijkheden huiswerk maken. Hierover zijn zestien vragen gesteld. Deze vragen hebben o.a. betrekking op concentratiemoeilijkheden en moeilijkheden voortkomend uit de aard van de huiswerктаak.

Mede omdat uit onderzoek van Neuwahl, Van den Bogaart & Van Veen (1983^b) gebleken is, dat concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk het meest voorkomen bij leerlingen van het 2e en 3e leerjaar van het MAVO, is het onderzoek verricht bij leerlingen van de 2e klas MAVO. Aan het onderzoek hebben 243 leerlingen uit 11 klassen van 3 categoriale MAVO's en 3 scholengemeenschappen, gespreid over de Randstad, deelgenomen. De vragenlijsten zijn klassikaal afgenomen. De anonimiteit van de leerlingen is gewaarborgd en, zo de leerkracht aanwezig was, heeft deze zich niet met de gang van zaken bemoeid.

4 Resultaten

We beginnen met het weergeven van de gegevens van elk van de in Figuur 1 genoemde variabelen. Daarna vermelden we de verbanden tussen de variabelen links en de variabelen rechts in het schema.

Het beleven van huiswerk

Op de zeven vragen over het beleven van huiswerk is een principale componentenanalyse uitgevoerd. Er zijn drie factoren getrokken en volgens het varimax criterium gerooteerd. Elke factor heeft een eigenwaarde > 1 . De door deze factoren verklaarde variantie bedraagt 61%. De drie gerooteerde factoren zijn goed te interpreteren:

- Positief/negatief beleven van huiswerk. De vier variabelen die hierop een hoge la-

ding ($\geq .60$ of $\leq -.60$) hebben, zijn de frequenties van het leuk, interessant, vervelend, resp. 'stom' vinden van huiswerk (maken). De percentages leerlingen die bij deze variabelen 'vaak' of '(bijna) altijd' ingevuld hebben, zijn 10%, 11%, 39% resp. 25%.

- Vinden dat veel/weinig huiswerk wordt opgegeven. De twee variabelen die hierop een hoge lading ($\geq .60$ of $\leq -.60$) hebben, zijn de frequenties van het vinden dat veel resp. weinig huiswerk is opgegeven. De percentages leerlingen die bij deze variabelen 'vaak' of '(bijna) altijd' ingevuld hebben, zijn resp. 53% en 4%.
- Vinden dat huiswerk wordt opgegeven, waarbij de oplossingsstrategie zelf bedacht moet worden. Deze factor wordt grotendeels door één variabele bepaald. Het percentage leerlingen dat vindt dat dergelijk huiswerk vaak of (bijna) altijd wordt opgegeven, is 6%.

Voor de eerste factor 'positief/negatief beleven van huiswerk' is een maat geconstrueerd. We gaan hier bij de vermelding van de verbanden tussen de variabelen nader op in.

Ook uit andere door de vakgroep verrichte onderzoeken (Koens, 1983; Frankhuizen & Verhagen, 1983) blijkt, dat veel leerlingen huiswerk vaak vervelend en veel vinden.

De huiswerksituatie

Door ca. 80% van de leerlingen wordt het huiswerk meestal op de eigen kamer gemaakt en ca. 65% van de leerlingen maakt het huiswerk meestal 's middags. Ongeveer de helft van de leerlingen heeft tijdens huiswerk de radio of TV aanstaan. Slechts weinig leerlingen (5%) worden vaak of (bijna) altijd door hun ouders bij het huiswerk geholpen. Veel ouders (68%) vragen vaak of (bijna) altijd of het huiswerk af is. Huiswerk overhoren doen ouders weinig (slechts 17% overheert het vaak of (bijna) altijd) en nakijken van huiswerk gebeurt heel zelden (77% van de ouders doet dit bijna nooit of nooit en 20% doet dit soms).

De resultaten met betrekking tot plaats en tijdstip van huiswerk maken, komen overeen met resultaten van eerder verricht onderzoek, zowel in Nederland als in de BRD (Wittmann, 1970; Feiks, 1971; Eigler & Krumm, 1972; Koudstaal, 1979; Verhoeven,

1980; Commissie Havo-problematiek, 1982; Neuwahl, Van den Bogaart & Van Veen, 1983b; Koens, 1983; Frankhuizen & Verhagen, 1983). Dat ongeveer de helft van de leerlingen bij het huiswerk de radio of TV aan heeft staan, bleek ook in het onderzoek van Frankhuizen & Verhagen (1983). De resultaten met betrekking tot hulp bij huiswerk komen overeen met eerder in Nederland verricht onderzoek (Erdman-Schmidt, 1963; De Vries Robles, 1967; Koudstaal, 1979; Veenstra, 1980; Verhoeven, 1980; Neuwahl, Van den Bogaart & Van Veen, 1983b; Koens, 1983; Frankhuizen & Verhagen, 1983). In tegenstelling tot Nederlandse ouders, blijken Duitse ouders zeer veel tijd te investeren in de huiswerkbegeleiding van hun kinderen (Wittmann, 1970; Eigler & Krumm, 1972; Schenke, 1978).

Het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht

Voor het belang dat door leerlingen aan het maken van huiswerk wordt gehecht, hebben we twee indicaties, nl. het belangrijk vinden zich in de zetten voor huiswerk en het erg vinden als het huiswerk niet lukt. Tussen beide indicaties bestaat nauwelijks verband ($r_{xy} = .24$). Slechts 12% van de leerlingen vindt het niet zo erg belangrijk zich in te zetten voor het huiswerk, terwijl 20% het heel belangrijk vindt. De overigen (68%) vinden het belangrijk om zich in te zetten. Een kwart van de leerlingen vindt het (bijna) nooit erg als het huiswerk niet lukt, 46% vindt het soms erg en 29% vindt het vaak (of bijna) altijd erg.

Het hebben van goede studiegewoonten

Van elk van de 30 goede studiegewoonten is de leerlingen gevraagd aan te geven of ze weten dat het een goede studiegewoonte is en of ze die gewoonte zelf hebben. Het aantal leerlingen dat bekend is met een bepaalde studiegewoonte is over het algemeen groter dan het aantal leerlingen, dat de gewoonte heeft. Er zijn echter ook leerlingen die zeggen een bepaalde studiegewoonte te hebben, terwijl ze zeggen niet te weten, dat het een goede studiegewoonte is.

Studiegewoonten die veel leerlingen hebben, zijn:

- Zorgen voor voldoende licht (90%)
- Lezen alvorens te leren (84%)

- Te leren woordjes opschrijven (80%)
- Op de eigen kamer werken (78%)
- Herhalen van leerwerk (76%).

Studiegewoonten die slechts weinig leerlingen hebben, zijn:

- Plannen van de tijd die per vak nodig is (21%)
- Zichzelf belonen (29%)
- Voor het huiswerk een plan opstellen (30%)
- Er voor zorgen, dat alleen het benodigde op het bureau of de werktafel ligt (31%)
- Samenvatten voor het leren (32%).

Slechts met betrekking tot twee studiegewoonten hebben we in de literatuur enkele onderzoeksresultaten gevonden. Het betreft het plannen van huiswerk en het spreiden van (leer-)huiswerk over dagen (resp. 'vooruitwerken'). Uit onderzoek van Koens (1983) bij leerlingen van Mavo-2 en van Verhoeven (1980) bij brugklasleerlingen blijkt, dat minder dan de helft van de leerlingen voor huiswerk een plan opstelt. Bij de meeste leerlingen houdt dit plan in, dat zij beginnen met het schrijfwerk (Koens, 1983). Uit onderzoek van Koens (1983) en Frankhuizen & Verhagen (1983) blijkt, dat slechts weinig leerlingen van Mavo-2 systematisch vooruitwerken. De meerderheid doet het soms (bij schrijfwerk of voorbereiding van een proefwerk). Gelijksortige conclusies kunnen getrokken worden uit de onderzoeken van Erdman-Schmidt (1963) bij HBS-ers en lyceïsten en van Verhoeven (1980) bij brugklasleerlingen.

Het maken en afkrijgen van huiswerk

Het maken van huiswerk correleert .32 met het afkrijgen van huiswerk. Het huiswerk wordt door 75% van de leerlingen (bijna) altijd gemaakt. Het percentage leerlingen dat huiswerk (bijna) altijd afkrijgt bedraagt 48%, 28% krijgt het vaak op tijd af en 24% krijgt het slechts soms of zelfs (bijna) nooit op tijd af.

De geconcentreerdheid van huiswerk maken
Zoals in de paragraaf over het onderzoeksdesign is vermeld, hebben we de geconcentreerdheid van huiswerk maken geoperationaliseerd als het zonder veel moeilijkheden huiswerk maken.

Over de zestien vragen met betrekking tot huiswerkmoeilijkheden is een principale

componentenanalyse uitgevoerd. Er zijn vijf factoren getrokken en volgens het varimax criterium geroteerd. Elke factor heeft een eigenwaarde > 1 . De door deze factoren verklaarde variantie bedraagt 61%. De eerste vier factoren zijn goed te interpreteren als soorten huiswerkmoeilijkheden:

- Aandachtsmoeilijkheden. De vier variabelen die hierop een hoge lading ($\geq .60$) hebben, zijn de frequenties van moeilijk met huiswerk kunnen beginnen, de aandacht er moeilijk bij kunnen houden, tijdens huiswerk aan prettige dingen denken, resp. het moeilijk vinden lang achter elkaar met huiswerk bezig te zijn. De percentages leerlingen die vaak of (bijna) altijd deze moeilijkheden hebben, zijn resp. 30%, 32%, 32% en 47%.
- Moeilijkheden voortkomend uit het soort huiswerk. De vier variabelen die hierop een hoge lading ($\geq .60$) hebben, zijn de frequenties van moeilijkheden hebben met huiswerk omdat het veel, saai, moeilijk is, resp. omdat de leerling er geen zin in heeft. De percentages leerlingen die vaak of (bijna) altijd deze moeilijkheden hebben, zijn resp. 16%, 18%, 25% en 24%.
- Moeilijkheden door storende omgevingsinvloeden. De drie variabelen die hierop een hoge lading ($\geq .60$) hebben, zijn de frequenties van het afgeleid worden door geluiden in huis, door geluiden op straat, resp. doordat anderen de huiswerkruimte binnenkomen. De percentages leerlingen die vaak of (bijna) altijd deze moeilijkheden hebben, zijn resp. 18%, 13% en 40%.
- Moeilijkheden door onduidelijkheid van de huiswerктаak. De drie variabelen die hierop een hoge lading ($\geq .60$) hebben zijn de frequenties van niet weten hoe het

huiswerk aangepakt moet worden, niet weten wat voor huiswerk opgegeven is, resp. huiswerk opkrijgen waarvan de oplossingsstrategie zelf bedacht moet worden. De percentages leerlingen die vaak of (bijna) altijd deze moeilijkheden hebben, zijn resp. 20%, 33% en 6%.

De vijfde factor betreft vooral het al dan niet lukken van huiswerk. Het percentage leerlingen bij wie het huiswerk vaak of (bijna) altijd niet lukt is 9%. Op basis van de resultaten van de factoranalyse zijn maten geconstrueerd voor de vier soorten huiswerkmoeilijkheden. We gaan hier in de volgende subparagraaf op in.

Het beleven van huiswerk, het maken en afkrijgen van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken

Voor de factor 'positief/negatief beleven van huiswerk' en de vier soorten huiswerkmoeilijkheden zijn factorscores berekend. De factorscores zijn de ongewogen optellingen van de scores op de variabelen die een lading op de betreffende factor hebben die groter is dan .60 of kleiner dan -.60. De correlaties tussen het positief beleven van huiswerk enerzijds en het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden anderzijds zijn weergegeven in Tabel 1.

Het blijkt, dat leerlingen die huiswerk (maken) vaak vervelend en stom vinden, vaker en meer aandachtsmoeilijkheden hebben bij het huiswerk dan de overige leerlingen. Het beleven van huiswerk heeft ook met moeilijkheden voortkomend uit het soort huiswerk een tamelijk sterk verband. De correlaties met maken en afkrijgen van huiswerk zijn iets lager. Met afgeleid worden tijdens huiswerk en moeilijkheden door onduidelijkheid van de huiswerктаak zijn er geen noemenswaardige verbanden.

Tabel 1 *Correlaties tussen het positief beleven van huiswerk, het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden*

	Maken van huiswerk	Afkrijgen van huiswerk	Aandachtsmoeilijkh.	Moeilijkh. door soort huiswerk
Positief beleven van huiswerk	.33	.33	-.50	-.39

Tabel 2 *Correlaties tussen aspecten van de huiswerksituatie, het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden**

	Maken van huiswerk	Afkrijgen van huiswerk	Aandachtsmoeilijkh.	Moeilijkh. door soort huiswerk
Huiswerk meestal op eigen kamer maken		.25	-.25	-.23
Huiswerk meestal 's middags maken	.24	.33	-.31	-.26
Radio en TV uit tijdens huiswerk	.27			

* Alleen correlaties die groter zijn dan .20 of kleiner dan -.20 zijn in de tabel opgenomen. Daardoor komen bepaalde variabelen niet in de tabel voor.

De huiswerksituatie, het maken en afkrijgen van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken

De correlaties tussen de verschillende aspecten van de huiswerksituatie enerzijds en het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden anderzijds zijn weergegeven in Tabel 2.

Leerlingen die het huiswerk meestal op hun eigen kamer en 's middags maken krijgen het huiswerk vaker op tijd af, hebben minder aandachtsmoeilijkheden en minder moeilijkheden door het soort huiswerk dan de overige leerlingen. Leerlingen die het huiswerk 's middags maken en leerlingen die tijdens het huiswerk de radio en TV uit hebben, maken het huiswerk vaker dan de overige leerlingen. Hulp bij en controle van het huiswerk van de leerling door de ouders heeft geen noemenswaardig verband met het maken en afkrijgen van huiswerk¹ en met huiswerkmoeilijkheden. Geen van de onderzochte aspecten van de huiswerksituatie heeft een noemenswaardig verband met het afgeleid worden tijdens

huiswerk en met moeilijkheden door onduidelijkheid van de huiswerктаak.

Het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht, het maken en afkrijgen van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken

De correlaties tussen het belang dat de leerling aan huiswerk maken hecht enerzijds en het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden anderzijds zijn weergegeven in Tabel 3.

Leerlingen die het belangrijk vinden zich in te zetten voor huiswerk, maken het vaker en krijgen het vaker af dan de overige leerlingen. Zij hebben bij het huiswerk ook minder aandachtsmoeilijkheden en minder moeilijkheden door het soort huiswerk. Het erg vinden als het huiswerk niet lukt heeft noch met het maken en afkrijgen van huiswerk, noch met huiswerkmoeilijkheden een noemenswaardig verband.

Het hebben van goede studiegewoonten, het

Tabel 3 *Correlaties tussen het belang dat de leerling hecht aan het zich inzetten voor huiswerk, het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden*

	Maken van huiswerk	Afkrijgen van huiswerk	Aandachtsmoeilijkh.	Moeilijkh. door soort huiswerk
Het belang dat de leerling hecht aan het zich inzetten voor huiswerk	.35	.23	-.36	-.25

Tabel 4 *Correlaties tussen het hebben van goede studiegewoonten, het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden**

	Maken van huiswerk	Afkrijgen van huiswerk	Aandachts- moeilijkh.	Moeilijkh. door soort huiswerk
Zorgen voor voldoende licht	.57	.31	-.37	
Adekwaat opbergen van huiswerkspullen	.27	.26	-.36	-.26
Er voor zorgen fit te zijn bij huiswerk	.25	.32	-.36	-.30
Er zorgen zorgen niet gestoord te worden		.26	-.35	-.28
Zorgen voor voldoende frisse lucht		.22	-.21	-.25
Zorgen voor een juiste temperatuur			-.21	-.22
Op dezelfde tijd beginnen			-.22	
Alleen het benodigde op het bureau hebben				-.25
Leerwerk herhalen	.41	.41	-.43	-.48
Woordenboek gebruiken	.32	.24	-.37	-.30
Bij leren jezelf vragen stellen	.32		-.35	-.32
Bij leren woordjes opschrijven	.29	.25	-.24	
Lezen alvorens te leren	.27			
Je laten overhoren	.22			
Woordenboek bij de hand hebben			-.36	
Aantekeningen van de les gebruiken			-.28	-.27
Te leren woordjes onderstrepen			-.27	
Leerwerk over dagen spreiden			-.22	
Leer- en maakwerk afwisselen			-.21	

* Alleen correlaties die groter zijn dan .20 of kleiner dan -.20 zijn in de tabel opgenomen. Daardoor komen bepaalde variabelen niet in de tabel voor.

maken en afkrijgen van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken

De correlaties tussen het hebben van goede studiegewoonten enerzijds en het maken en afkrijgen van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden anderzijds zijn weergegeven in Tabel 4.

Leerlingen die zorgen voor goede studiecondities (de eerste acht studiegewoonten in Tabel 4) en gebruik maken van 'leertechnieken' (de overige studiegewoonten in Tabel 4), maken het huiswerk vaker en krijgen het vaker af. Zij hebben tijdens het huiswerk minder aandachtsmoeilijkheden en minder moeilijkheden door het soort huiswerk. Geen van de studiegewoonten vertoont een noemenswaardig verband met het afgeleid worden tijdens huiswerk of met moeilijkheden door onduidelijkheid van de huiswerктаak. Het structureren van de huiswerктаak en het zichzelf belonen hebben noch met het maken en afkrijgen van huiswerk noch met huiswerkmoeilijkheden een noemenswaardig verband.

5 Conclusies en discussie

De belangrijkste conclusies die uit het onderzoek t.a.v. de afzonderlijke variabelen getrokken kunnen worden, zijn:

- Veel leerlingen vinden huiswerk (maken) vervelend en 'stom'.
- De meeste leerlingen maken huiswerk 's middags, op hun eigen kamer.
- Ongeveer de helft van de leerlingen heeft tijdens huiswerk radio of TV aanstaan.
- De meeste leerlingen worden nauwelijks door hun ouders bij het huiswerk geholpen en hun huiswerk wordt door de ouders nauwelijks gecontroleerd.
- De meeste leerlingen vinden het (heel) belangrijk zich in te zetten voor huiswerk.
- Lang niet alle leerlingen hebben (veel) goede studiegewoonten.
- De meeste leerlingen maken hun huiswerk vaak of (bijna) altijd, maar vrij veel leerlingen krijgen het (soms) niet af.
- Veel leerlingen ondervinden bij het maken van huiswerk vaak moeilijkheden. Vooral aandachtsmoeilijkheden komen veel voor.

De belangrijkste conclusie die t.a.v. verbanden tussen variabelen getrokken kan worden, is, dat het maken en afkrijgen van

huiswerk en het geconcentreerd huiswerk maken³ samenhangt met:

- het leuk en interessant vinden van huiswerk (maken);
- het 's middags, op de eigen kamer huiswerk maken;
- het belangrijk vinden zich in te zetten voor huiswerk;
- het zorgen voor goede studiecondities bij huiswerk en
- het gebruiken van goede 'leertechnieken'.

In het in dit artikel besproken onderzoek is gebruik gemaakt van correlationale analyses. We kunnen daarom niet concluderen, dat de bovengenoemde vijf aspecten van huiswerk invloed hebben op het maken en afkrijgen van huiswerk en de geconcentreerdheid van huiswerk maken. Het is mogelijk, dat de richting van de beïnvloeding (ook) omgekeerd is, of dat er een derde factor is, die op de samenhangende variabelen invloed heeft en aldus de samenhang veroorzaakt. Mede op grond van voorafgaande onderzoeken hebben we het sterke vermoeden, dat de geconstateerde samenhangen ten minste voor een groot gedeelte verklaard worden door de invloed van de bovengenoemde vijf aspecten op het maken en afkrijgen van huiswerk en op de geconcentreerdheid van huiswerk maken. Om dit vermoeden te staven is experimenteel onderzoek nodig, waarbij één of meer van de vijf aspecten systematisch worden gevarieerd. In verband met de relevantie voor de praktijk van het onderwijs is het wenselijk, dat bij een dergelijk onderzoek aspecten worden gekozen waarop veel leerlingen negatief scoren: het beleven van huiswerk, het zorgen voor goede studiecondities en het gebruik van goede 'leertechnieken'. Zelf hebben we reeds een pilot-study verricht (Van den Bogaart & Neuwahl, in voorbereiding) waarin geprobeerd is om een kleine groep leerlingen van de tweede klas van het MAVO betere studiegewoonten bij te brengen. Uit dit onderzoek is o.a. gebleken, dat het moeilijk is om studiegewoonten te veranderen. Het is daarom belangrijk, dat leerlingen van meet af aan de goede studiegewoonten aanleren. Er zijn verschillende mogelijkheden om leerlingen goede studiegewoonten te leren: bijv. informatie door leerkrachten, studielessen en boekjes die door leerlingen en hun ouders gelezen kunnen worden. Het blijkt echter dat een aantal leerlingen derge-

lijke informatie niet bereikt. Er zijn ook leerlingen die wel weten hoe ze het huiswerk maken kunnen optimaliseren, maar dat niet doen. Wil men bereiken dat ze dat wel doen dan zal eerst onderzocht moeten worden wat de redenen zijn waarom de leerlingen de informatie waarover zij beschikken niet gebruiken. Op basis van een dergelijk onderzoek, waarmee wij inmiddels bezig zijn, kunnen methoden ontwikkeld worden met behulp waarvan die categorie leerlingen ertoe gebracht kan worden het huiswerk maken daadwerkelijk te optimaliseren.

Noten

1. In alle door de vakgroep uitgevoerde onderzoeken naar huiswerk en huiswerkmoeilijkheden wordt onder 'maken van huiswerk' zowel het schrijfwerk als het leerwerk verstaan.
2. Over de onderwerpen 'leren studeren' en 'leren huiswerk maken' hebben we 25 boeken, uitgegeven in de periode 1960-1983, onderzocht. De betreffende literatuur werd voor het merendeel aangetroffen in openbare bibliotheken, de rest bevond zich in de universitaire bibliotheken. Voor een literatuuroverzicht verwijzen we naar Onderzoekspraktikum 8 (1984).
3. Onder 'geconcentreerd huiswerk maken' verstaan we hier het zonder veel aandachtsmoeilijkheden en zonder veel moeilijkheden door het soort huiswerk, huiswerk maken.

Literatuur

Bogaart, P. H. M. van den & N. M. E. Neuwahl, *Huiswerkmoeilijkheden: oorzaken, gevolgen en pogingen tot verbetering* (werktitel), in voorbereiding.

Commissie HAVO-problematiek, *Eindrapport van de Commissie HAVO-problematiek*. Amstelveen: Hermann Wesselink-college, 1982.

Corstjens, J. P. C., Huiswerk, een anachronisme, *Jeugd in School en Wereld*, 1970, 8, 373-374.

Corte, G. De, e.a., *Studietijdsbesteding, studiebeleving*. Antwerpen: Universitaire Instelling Antwerpen, Department Didactiek en Critiek, 1980.

Eigler, G. & V. Krumm, *Zur Problematik der Hausaufgaben; Ergebnisse einer Befragung von Gymnasiasten der Klassen 5-8 und Gymnasiumdirektoren*. Weinheim: Beltz-Verlag, 1972.

Erdman Schmidt, A. J., *Hoe maak je je huiswerk; een studie over het huiswerkprobleem op de middelbare school met praktische wenken voor ouders en leraren*. Groningen: Wolters, 1963.

Feiks, D., Günstige und ungünstige Zeiten für

Hausaufgaben im Tagesrhythmus. *Unterricht Heute*, 1971, 22, 147-152.

Frankhuizen, Y. & M. Verhagen, *Huiswerk en huiswerkmoeilijkheden bij leerlingen van MAVO-2; observatieonderzoek bij leerlingen thuis en op school* (doctoraal-scriptie). Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1983.

Harris, V. W. & J. A. Sherman, Homework assignments, consequences and classroom performance in social studies and mathematics. *Journal of Applied Behavioral Analysis*, 1974, 4, 505-519.

Koens, A., *De beleving van huiswerk en huiswerkmoeilijkheden bij leerlingen van MAVO-2* (doctoraalscriptie) Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1983.

Koudstaal, M. Z., Het gewoonterecht van huiswerk is niet meer zo vanzelfsprekend. *Nieuw Zicht*, 1979, 13, 441-442.

Neuwahl, N. M. E. & P. H. M. van den Bogaart, Enkele onderwijspsychologische aspecten van huiswerk. *Pedagogische Studiën*, 1984, 61, 296-303.

Neuwahl, N. M. E., P. H. M. van den Bogaart & A. F. D. van Veen, *Concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk; een onderzoek bij leerlingen van het voortgezet onderwijs, Interimrapport I: Doelstellingen en onderzoeksplan, schets van verrichte werkzaamheden*. Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1981.

Neuwahl, N. M. E., P. H. M. van den Bogaart & A. F. D. van Veen, *Concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk; een onderzoek bij leerlingen van het voortgezet onderwijs, Interimrapport II: literatuurstudie*. Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1983^a.

Neuwahl, N. M. E., P. H. M. van den Bogaart & A. F. D. van Veen, *Concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk; een onderzoek bij leerlingen van het voortgezet onderwijs, Interimrapport III: Gegevens van het vooronderzoek*. Leiden, Rijksuniversiteit. Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1983^b.

Onderzoekspraktikum 8, *Huiswerk en huiswerkmoeilijkheden*. Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1984.

Projectgroep 59, *Concentratiemoeilijkheden bij het maken van huiswerk in het voortgezet onderwijs*. Leiden, Rijksuniversiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, 1981.

Schenke, R., Elterneinstellung zu Hausaufgaben und deren Auswirkungen auf die Schulleistung. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 1978, 303-305.

Smid, H. J. & A. Verweij, Huiswerk voor wiskunde I en II. *Euclides*, 1984, 58, 180-184 en 219-225.

Veenstra, C., Huiswerk in het voortgezet onderwijs: een onderzoek. *Info*, 1981, 13, 221-231.

Verhoeven, A., *Handleiding SBM4*. Nijmegen: NIVOR, 1980.

Vries-Robles, S. A. J. de, *Het huiswerkprobleem op een grote-stads-ls* (skriptie MO-pedagogiek). Amsterdam, Gemeentelijke Universiteit Amsterdam, 1967.

Wittmann, B., *Vom Sinn und Unsinn der Hausaufgaben*. Neuwied: Luchterhand, 1970.

Curricula vitae

N. M. E. Neuwahl (1943) studeerde psychologie aan de Rijksuniversiteit Leiden (doctoraal 1970). Zij promoveerde in 1978 op het proefschrift 'Het ibo gevolgd; een onderzoek naar het individueel

beroepsonderwijs en zijn leerlingen'. Zij is als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan de vakgroep ontwikkelingspsychologie Rijksuniversiteit Leiden en doet sinds 1980 onderzoek naar huiswerk en huiswerkmoeilijkheden.

P. H. M. van den Bogaart (1954) studeerde psychologie aan de Rijksuniversiteit Leiden (doctoraal 1980). Sinds 1980 werkt hij mee aan het onderzoek naar huiswerk en huiswerkmoeilijkheden. Sinds 1982 lesbevoegdheid voor het vak maatschappijleer en maatschappelijke begeleiding.

Adres: Vakgroep Ontwikkelingspsychologie,
Rijksuniversiteit Leiden, Hooigracht 15,
2312 KM

Manuscript aanvaard 2-4-'85

Summary

Neuwahl, N. M. E. & P. H. M. van den Bogaart. 'Making and completing homework in a concentrated way'. *Pedagogische Studiën*, 1985, 62, 471-480.

The question whether students prepare and finish their homework (with concentration) has hardly been posed in research on the effectiveness of homework. This is probably one of the reasons why previous research has not led to unequivocal conclusions. The present study concerns itself with relations between 1. the way students experience homework, 2. the homeworksituation, 3. the perceived importance of homework, and 4. study habits on the one hand and the frequencies of making and completing homework and the degree of concentration while making homework on the other hand. The data were gathered by way of newly developed questionnaires. 243 students in secondary education (second grade of MAVO) participated. The results indicate that many students find homework uninteresting and that good study habits are not general. All four above mentioned aspects of homework are related to the frequency of making and completing homework and the degree of concentration while making homework.